

Põhioskused ja Bildung

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Bildungi projekt: Kaasavate elukestva õppe süsteemide loomine järgmistele põlvkondadele Bildungi mõistmise arendamise kaudu Euroopas.

Käesolev väljaanne viimane on viieosalisest seeriast:

1. Mis on Bildung?
2. Demokraatia ja Bildung
3. Digitaliseerimine ja Bildung
4. Kestlikkus ja Bildung
5. Põhioskused ja Bildung

Väljaanne on valminud koostöös Anna Delort (ACIFIR), Nina Hjelt (Kvs) ja Sari Pohjola (Kvs)

Teised Bildung projekti partnerid:

Sisukord

Bildungi projekt.....	2
Eesmärgid.....	2
1. Kontseptuaalne raamistik: Põhioskused osana Bildungist	3
1.1. Milleks on vaja põhioskusi? Põhioskuste hariduse kontekst ja filosoofia	3
1.2. Põhioskused või eluks vajalikud oskused?	4
1.3. Freire'i kirjaoskus	5
1.4. Eluks vajalike oskuste raamistik.....	6
1.4.1. Kirjaoskuse võime (sh võõrkeeled)	8
1.4.2. Digitaalne võime (sisaldab meediapädevust)	8
1.4.3. Arvutuoskuse võime	9
1.4.4. Finantsvõime	9
1.4.5. Kodanikuvõime ja demokraatlik võime.....	9
1.4.6. Isiklikud ja inimestevahelised võimed.....	9
1.4.7. Tervisevõime	9
1.4.8. Jätkusuutlikkuse teadlikkus / keskkonnavõime	10
1.4.9. Eluks vajalikud oskused on hädavajalikud, kui mõelda kaasamisele, jätkusuutlikkusele, sotsiaalsele õiglusele ja demokraatiale.....	10
1.5. Näide eluoskuste meetodi kasutamisest: Eluoskused kõigile – mudel	10
2. Eluoskused Bildungil läätse kaudu	12
2.1. Bildungil kontseptsioon	12
2.2. Ülekantavad teadmised ja eluoskused	12
2.3. Mitteülekantavad teadmised ja eluoskused	13
2.4. Vastutustunde ja eluoskuste laiendamine	14
2.5. Kodanikupädevuse suurendamine ja eluoskused.....	14
3. Parimaid tavade	15
3.1. CaféFair, Taani.....	15
Näite kokkuvõte	15
Link Bildungil kontseptsioonile	16
Piiriülene ülekantavus.....	17

3.2.	„Kuidas targalt otsustada“, Eesti	17
	Näite kokkuvõte	17
	Link Bildungi kontseptsioonile	19
	Piiriülene ülekantavus.....	19
3.3.	La Troca, Hispaania	21
	Näite kokkuvõte	21
	Link Bildungi kontseptsioonile	22
	Piiriülene ülekantavus.....	23
3.4.	VHS-Lernportal, Saksamaa.....	23
	Näite kokkuvõte	23
	Link Bildungi kontseptsioonile	24
	Piiriülene ülekantavus.....	25
4.	Soovitused.....	26
4.1.	Makrotasand (poliitikakujundajad, otsustajad... kohalikul, piirkondlikul või riiklikul tasandil) 26	
4.2.	Mesotase (täiskasvanuõppe organisatsioonid, õppekeskus...).....	26
4.3.	Mikrotasand (koolitajad, koolitajate koolitus jne).....	27
	Bibliograafia	28

Bildungi projekt

Erasmus+'i Bildungi projekt (**B**uilding **I**nclusive **L**ifelong learning systems by **D**eveloping a European Union understanding of **B**ildung for the **N**ext **G**enerations (kaasava elukestva õppe süsteemide loomine, arendades Euroopa Liidu arusaama Bildungist järgmistele põlvkondadele)) aitab kaasa Euroopa täiskasvanuõppe ja täiskasvanuhariduse (TT) sektori uuendamisele, võttes kasutusele tervikliku mõiste „Bildung” ning uurides selle poliitilist ja praktilist potentsiaali täiskasvanuõppe ja täiskasvanuhariduse valdkonnas.

Mitmed väljakutsed ja kiired muutused meie Euroopa ühiskondades nõuavad hariduse rolli ümbermõtestamist. Kuigi elukestvat õpet tunnustatakse laialdaselt peamise kontseptsioonina, peame ümber mõtlema täiskasvanuõppe rolli ja kontseptsioonid. See on hädavajalik, kui tahame anda kodanikele oskused teha teadlikke otsuseid ja kujundada ümber maailma, mida mõjutavad näiteks kliimamuutused, digiteerimine ja sotsiaalne lõhestumine. Bildungi projekt aitab sellele ümbermõtestamisele kaasa, kasutades Bildungi kontseptsiooni TT kontseptualiseerimiseks.

Valgustatuse ja Põhjamaade Folkbildningi traditsioonil põhinev kontseptsioon näeb ette hariduse, mis on suunatud üksikisikute, kogukondade ja ühiskondade arengu kõigile aspektidele, sealhulgas eetilistele, emotsionaalsetele ja teaduslikele mõõtmetele terviklikul viisil.

Üksteist partnerit üle kogu Euroopa on uurinud selle kontseptsiooni kasutamist TT sektoris demokraatia, digiteerimise, jätkusuutlikkuse ja põhioskuste hariduse valdkonnas.

Eesmärgid

Projekt Bildung pakub Euroopa ja riikliku tasandi otsustajatele ja TT pakkujatele:

- Kontseptuaalse raamistiku ja soovitusena, kuidas laiendada Bildungit läätse abil TT teenuseid ja struktuure
- Euroopa eri piirkondade selliste projektide head tavad, mis juba kasutavad Bildungit/Folkbildningit lähenemisviisi
- Reaalsed ja virtuaalsed ruumid mõtete vahetuseks ja vastastikuseks õppimiseks

1. Kontseptuaalne raamistik: Põhioskused osana Bildungist

1.1. Milleks on vaja põhioskusi? Põhioskuste hariduse kontekst ja filosoofia

Selles dokumendis arutame Bildungit terviklikku kontseptsiooni ja selle seoseid põhioskustega. Bildungit kontseptsioon on põhjalikult esitatud projekti esimeses väljaandes „Mis on Bildung?“ Bildung rõhutab terviklikku lähenemist täiskasvanuharidusele ja -õppele, mis peab õppimist protsessiks, mis hõlmab isiklikku kasvu, moraalselt autonoomiat ja aktiivseks kodanikuks olemist.

Kuna meie maailm muutub üha keerukamaks, peame olema mitmekülgsed ja meediakriitilised, kusjuures suur hulk andme- ja sidekanaleid tekitab vajaduse teabe aktiivseks otsimiseks, hindamiseks, tõlgendamiseks ja redigeerimiseks. Me vajame ka kriitilist mõtlemist rohkem kui kunagi varem, samuti võimet mõista, kuidas meid mõjutatakse. Meie teine väljaanne „Bildung ja digiteerimine“ arutab seda aspekti põhjalikult. Lisaks nendele olulistele (digitaalse) infotöötusega seotud oskustele vajame me üha enam ka erinevaid arvutusoskusi oma igapäevaelus. 21. sajandi Euroopa hindab, selgitab ja prognoosib asju, kasutades numbrilist informatsiooni ja matemaatilist probleemide lahendamist.

Seega vajame arvutite, nutitelefonide ja muude tehniliste seadmete vahendusel info hankimise, suhtluse ja tehingute käigus üha suuremate infohulkade käsitlemiseks olenemata ajast ja kohast uusi oskusi ja pädevusi seadmete otstarbekaks ja ohutuks kasutamiseks.

Kõik see mõjutab tohutult seda, kuidas me määratleme, mõistame ja arutame põhioskusi – oskusi, mida iga täiskasvanu vajab tänapäeva ühiskonnas elamiseks. Mida need peaksid katma? Mida need võimaldavad? Kas need on midagi, mis kas on või ei ole inimesel olemas? Kellele tuleks anda põhioskuste haridus? Ja kelle ülesanne on pakkuda põhioskuste haridust?

Arvestades laiemat arusaama põhioskustest, nähakse kirjaoskust kui „õppimise kontiinumit“, mis võib muu hulgas hõlmata digitaalset kirjaoskust, heaolu ja sotsiaal-emotsionaalseid oskusi ning kultuuridevahelist mõistmist. Põhioskused peaksid pakkuma strateegiaid poliitiliste ekstremismide vältimiseks, sotsiaalse ühtekuuluvuse ja rahu edendamiseks ning füüsilise ja emotsionaalse tervise parandamiseks.

Alates 1960. aastatest on täiskasvanuhariduse põhikontseptsiooniks olnud elukestev õpe. Elukestva õppe tähtsust tunnustatakse laialdaselt, kuid selle loogikat ja tähtsust on vaadeldud erinevatest vaatenurkadest. Saksa Bildungit traditsioon rõhutab inimese kasvu. Teisest küljest võib pideva õppimise vajadust õigustada ühiskondlike muutuste ja tööelu vajaduste seisukohast, nagu OECD (Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon) PIAACi uuringus (Täiskasvanute pädevuste rahvusvahelise hindamise programm: <https://www.oecd.org/skills/piaac/>). Näiteks Soomes vastab täiendusõpe üldiselt tööelu vajadustele, samas kui liberaalne täiskasvanuharidus rõhutab traditsiooniliselt heaolu, isikliku kasvu ja huvide tähtsust. Rõhk on erinev ka täiskasvanuhariduse pakujate vahel.

Rahvusvahelise Täiskasvanuhariduse Nõukogu peasekretär Katarina Popovic on öelnud, et „Eluoskused on vajadus oma elust maksimumi võtta“, rõhutades, et kõige olulisem võime, mis inimesel võib olla, on valmisolek pidevaks õppimiseks. See seisukoht seob eluks vajalike oskuste mõiste tihedalt elukestva õppe mõistega.

Marrakechi tegevusraamistik (UNESCO, 2022), mis kiideti heaks CONFINTEA VII konverentsil, rõhutatakse ka tervikliku lähenemisi tähtsust täiskasvanuharidusele, samuti täiskasvanuhariduse võimalikku mõju 17 säästva arengu eesmärgi saavutamisele.

Euroopa Komisjon rõhutab Euroopa sotsiaalõiguste sambas üksikisiku õigust osaleda ühiskonnas:

„Igaühel on õigus kvaliteetsele ja kaasavale haridusele, koolitusele ja elukestvatele õppele, mis arendab võtmepädevusi ja põhioskusi. Võtmepädevusi ja põhioskusi vajavad kõik isikliku eneseteostuse ja arengu, töölase konkurentsivõime, sotsiaalse kaasatuse ja kodanikuaktiivsuse jaoks.”

(Euroopa Komisjon, 2019)

Piisavad põhioskused võimaldavad kaasamist ja osalemist keerulises ja kiiresti muutuv infoühiskonnas. Kaasamine ja osalemine nõuavad enesetõhusust ja võimet mõjutada oma asju, tehes õigeid asju ja otsuseid õigel ajal. Samamoodi kahjustavad põhioskuste puudused inimese võimet oma potentsiaali kasutada ja arendada. Täiskasvanute põhioskuste tugevdamine edendab heaolu ning loob aluse toimivale ja võrdsele ühiskonnale.

1.2. Põhioskused või eluks vajalikud oskused?

Põhioskuste kohta puudub ühtne määratlus. Teeme ettepaneku, et täiskasvanuõppe kui inimõiguse seisukohalt on vaja põhioskuste terviklikku tõlgendamist.

Üks põhioskuste määratlus on esitatud OECD poolt. PIAACi uuringus hinnati 16–65-aastaste täiskasvanute kolme pädevusvaldkonda: 1. kirjaoskus, 2. arvutusoskus ja 3. digitaaloskused. Need kolme põhioskust on peetud edasise õppimise aluseks, kuid need tuleb ühendada teiste võimetega, et võimaldada täiskasvanul täielikult osaleda oma isiklikus elus, tööhõives ja ühiskonnas. (<https://basicsskills.eu>) PIAACi teises tsüklis on digitaaloskused asendatud kohanemisvõimelise probleemide lahendamise oskustega.

Lisaks hinnatakse PIAACis sotsiaal-emotsionaalseid oskusi järgmiselt:

„Lisaks kognitiivsetele oskustele määratletakse sotsiaalsed ja emotsionaalsed oskused tavaliselt tööturul ja elus üldisemalt edu saavutamiseks vajalike võtmepädevuste osana ning need on silmapaistvalt esindatud rahvusvahelistes ja riiklikes raamistikutes, milles on sätestatud oskuste arendamise eesmärgid ning haridus- ja koolitussüsteemide eeldatavad õpitulemused.” (OECD, PIAACi disain)

Laiem ja terviklikum lähenemine põhioskuste vaatlemisele on eluoskuste kontseptsioon, mis rõhutab põhioskuste tähendust kui üksikisikute võimet ühiskonnas toimida ja arendada oma potentsiaali. Nagu põhioskuste puhul, on eluks vajalike oskuste kohta palju erinevaid arusaamu, kuid ükski definitsioon pole universaalselt aktsepteeritud.

Täiskasvanuhariduse ja -õppe üks põhieesmärke on saavutada oskused, mis võimaldavad üksikisikule pikaajalisi hüvesid. On näha, et õppimise peamine motivatsioon on üksikisiku põhivajaduste rahuldamine. Seega üksikisiku seisukohast lähtuvalt toob mõiste eluoskused esile nende asjakohasuse üksikisiku jaoks: see ühendab õppimise tema elusfääri ja tegelikkuse praktiliste valdkondadega.

Eluuskused stimuleerivad kaasamist ja toovad seeläbi pikaajalist kasu, mis aitab omandada autonoomiat ja mõista väljakutseid, millega me silmitsi seisame.

OECD on võtnud vastu eluks vajalike oskuste üldise määratluse DeSeCo (Definition and Selection of Competencies (Pädevuste määratlus ja valik)) projekti raames (Rychen ja Salganik, 2001). See määratleb eluks vajalikud oskused kolme üldkriteeriumi alusel:

Võtmepädevused, mis aitavad kaasa üldisele edukale elule ja hästi toimivale ühiskonnale.

Need on olulised oluliste väljakutsete lahendamisel mitmesugustes asjakohastes kontekstides ja lõpuks

Need on olulised kõigile üksikisikutele.

Need põhipädevused on:

- toimimine sotsiaalselt heterogeensetes rühmades
- iseseisvalt tegutsemine
- tööriistade interaktiivne kasutamine

Samamoodi rõhutab UNICEF kolme aspekti ja määratleb üldised eluks vajalikud oskused, sealhulgas:

- kognitiivne aspekt, et olla võimeline kriitiliselt mõtlema ja probleeme lahendada
- küpse enesejuhtimise isiklikud aspektid
- inimestevaheline aspekt, mis hõlmab koostöö ja meeskonnatöö perspektiive, samuti sotsiaalne perspektiiv, kus ühiskonda mõistetakse dünaamilise süsteemina

1.3. Freire'i kirjaoskus

Brasiilia pedagoog Paulo Freire nägi kirjaoskust kui võimet vaadata ja hinnata maailma kriitiliselt. Kirjaoskus võimaldab inimesel võtta oma koht maailmas ja luua midagi uut. See arusaam kirjaoskusest on seotud Anderseni Bildung'i neljanda aspekti ehk kodanike mõjuvõimu suurendamisega (Andersen, 2021). Veelgi enam, see kehtib ka teiste põhioskuste kohta: need annavad meile võimaluse kujundada nii oma elu kui ka maailma.

Vastupidiselt, põhioskuste puudused kahjustavad inimese võimet kasutada ja arendada oma täielikku potentsiaali ning toimida ühiskonnas mitmel viisil. Õppides põhioskusi, saavad õppijad oma koha võtta ja oma keskkonda mõjutada. Paulo Freire kritiseerib pangandusharidust ja kutsub üles arendama refleksiooni ja analüüsi oskusi. Haridus peaks püüdma tõusta teadvuseni, mis võimaldab õpilastel teha sotsiaalseid tegevusi enda ja oma kogukondade tingimuste parandamiseks. (Freire, 1970; 53–67)

Nagu eespool kirjeldatud, ei ole põhioskused midagi, mida me peame õppima ja meelde jätma. Täpsem on vaadata neid kui võimet analüüsida ja hinnata maailma enda kohta.

Freire sai tuntuks oma kirjaoskuse programmidega kirjaoskamatute jaoks ja oma kriitilise pedagoogika teoreetiku tööga. Freire'i sõnul ei ole kirjaoskus või kirjaoskamatus kunagi üksikisiku valik. See on seotud asjaoludega. Kirjaoskamatus tuleneb kas kirjaliku kultuuri puudumisest elukeskkonnas või üksikisikule kirjaoskuse õpetamisest keeldumisest (Freire, 1985; 13).

Siin on kaks kaalutlust, mis ei sõltu ajast ega kohast:

- Pädevused ja vajalikud oskused sõltuvad olukorrast ja kultuurist. Nende areng ja vajadused on alati seotud keskkonnaga, milles nad elavad.
- Põhioskuste (nt kirjaoskus) omandamist nähakse õigusena. Kui inimesel ei ole lubatud õppida võtmeoskusi oma elukeskkonnas, siis on tegemist võimaluste puudumise tõttu toimuva rõhumisega.

Need kaalutlused kehtivad kõigi teadmiste ja oskuste kohta, mis võimaldavad saada oma ühiskonna liikmeks.

Freire võitleb sotsiaalse ebaõigluse ja rõhumise vastu. Rõhumise all viitab ta barjääridele, mis takistavad sotsiaalset võrdsust ja piiravad võimalusi kasutada ja väljendada oma potentsiaali (Freire, 1970; 37). Ebaõiglus võib olla seotud mitmesuguste teguritega, nagu sugu, vaesed, etnilised vähemused, soolised vähemused, sisserändajad või vaimse või füüsilise puudega inimesed. Freire'i ideede põhjal peetakse põhioskusi sotsiaalse õigluse küsimuseks.

Tahaksime rõhutada, et kõigil on teadmised ja oskused. Teisest küljest, kuna vajalikud kompetentsid on kujundatud meie keskkonda silmas pidades, on igapäevaste uutes keskkondades või olukordades tegutsedes ka oskuste puudujääke. Põhioskuste ajakohasena hoidmine tekitab igapäevase jaoks õppimisvajadusi. Me ei saa ega tohi eraldada õppijaid kui „neid“, kes vastanduvad „meile“.

Põhioskuste haridus on telling, millelt saab tulevasi teadmisi ehitada. Samuti pakub see tööriistu, mis võimaldavad osaleda erinevates igapäevaelu tegudes. Selles mõttes annab põhiharidus üksikisikule autonoomia ja nagu Andersen märgib oma 2020. aastal avaldatud teoses *Bildung: Jätka kasvamist*“ siis „Tähtendusrikas on täiskasvanu elu, kus me saame vastutada oma eluolukorra eest, kus me saame vabalt informatsiooni otsida ja sellele juurde pääseda ja ennast väljendada.“

Põhioskused võimaldavad meil ühiskonnas osaleda. See tähendab võimestamist. Õpetamine ja haridus ei saa olla ülalt-alla vaid see peab olema dialoogne ja õppija elu jaoks asjakohane.

1.4. Eluks vajalike oskuste raamistik

Põhioskuste emantsipatiivse ja funktsionaalse tähtsuse rõhutamiseks soovitame kasutada laiemat ja terviklikumat lähenemist eluks vajalikele oskustele. Eluoskuste kontseptsiooni kasutamine viitab sellele, et üksikisikul on ühiskonnas toimimiseks ja oma potentsiaali arendamiseks vaja erinevaid, muutuvaid võimeid.

Projekti „Euroopa eluoskused“ (EE) raames, mis toimus aastatel 2016–2018, töötas Euroopa Täiskasvanuhariduse Assotsiatsioon (EAEA) koostöös oma rahvusvaheliste partneritega välja tervikliku eluoskuste raamistiku, mis rõhutab erinevate oskuste tähtsust ja tähendust täiskasvanute elus. Vastavalt projektile:

„Eluks vajalikud oskused on elu- ja töövõime lahutamatu osa konkreetses sotsiaalses, kultuurilises ja keskkonnavalises kontekstis. Eluoskuste liigid tekivad vastusena üksikisiku vajadustele reaalses olukordades. Eluoskuste kontseptsioon ületab põhioskuste kontseptsiooni, kuna see edendab enamat

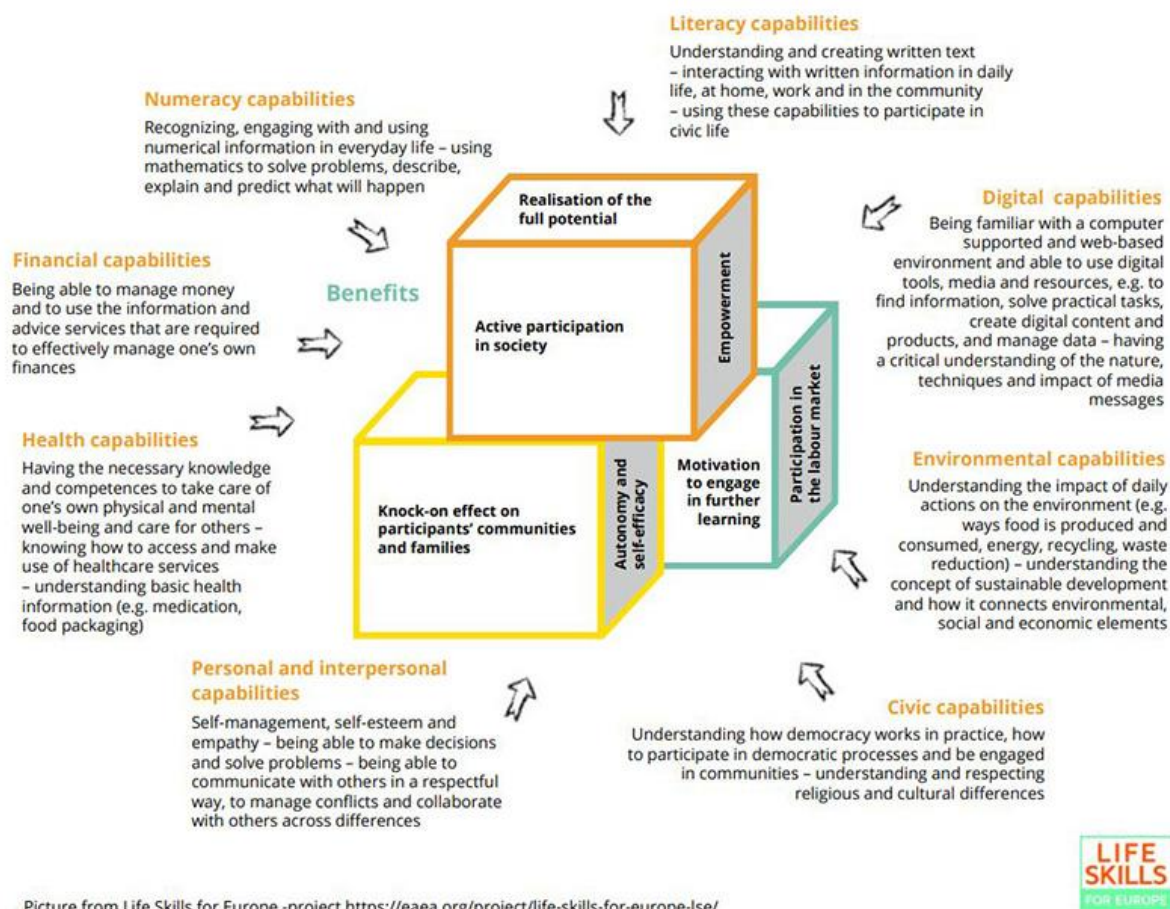
kui lihtsalt ellujäämise alust. Kontseptsioon tunnistab ka seda, et eluoskused võivad aja jooksul muutuda ja sõltuvad inimese kontekstist“.

Projektis välja töötatud eluks vajalike oskuste raamistik koosneb kaheksast võimest. Need esindavad teadmisi ja oskusi, mida täiskasvanud vajavad tänapäeva ühiskondades elamiseks ja töötamiseks. Need on võimete kombinatsioonid, mis üldiselt võimaldavad täiskasvanutel saada elukestvateks õppijateks, lahendada probleeme, hallata oma elu ja osaleda kogukonnas. See tähendab näiteks nende füüsilise ja vaimse tervise eest hoolitsemist, aktiivset panustamist nende heaolusse, finantsasjade lahendamisse ja digikeskkonnaga toimetulekusse.

Järgmisel joonisel on esitatud kaheksa võime liiki, mis on kaasatud eluks vajalike oskuste raamistiku määratlusse.

- kirjaoskuse võime
- digitaalne võime
- keskkonnavõime
- kodanikuvõime
- isiklikud ja inimestevahelised võimeed
- tervisevõime
- finantsvõime
- arvutusoskuse võime

Eluuskuste raamistik

1.4.1. Kirjaoskuse võime (sh võõrkeeled)

„Kirjaoskus on võime tuvastada, mõista, tõlgendada, luua, suhelda, arvutada ja kasutada trükitud ja kirjalikke materjale, mis on seotud erinevate kontekstidega. Kirjaoskus hõlmab pidevat õppimist, mis võimaldab inimestel saavutada oma eesmärged, arendada oma teadmisi ja potentsiaali ning osaleda täielikult oma kogukonnas ja ühiskonnas laiemalt.“ (UNESCO, 2004). Kirjaoskust nähakse EE raamistikus emantsipatsiooni vahendina, mis võimaldab inimestel kontrollida oma elu, vaidlustada ebaõiglust ja saada demokraatias autonoomseteks ja kriitilisteks osalevateks kodanikeks. See on ka funktsionaalsete oskuste kogum, mis aitab inimestel täita ühiskonna nõudmisi, eriti tööhõive osas. Kaasaegne kirjaoskus kirjeldab kompetentsi käitumisviisis, et mõista trükitud teavet igapäevases kasutuses kodus, tööl ja kogukonnas, kasutada seda enda seatud eesmärkide saavutamiseks ning oma teadmiste ja tegutsemisvõime parandamiseks.

1.4.2. Digitaalne võime (sisaldab meediapädevust)

Digitaalne võime hõlmab juurdepääsu teabele, selle haldamist, hindamist, integreerimist, loomist ja edastamist individuaalselt või ühiselt võrgustatud, arvutipõhises ja veebipõhises keskkonnas

õppimiseks, töötamiseks või vaba aja veetmiseks.^{3,4} Meediakirjaoskus⁵ kui osa IKT-oskustest viitab kriitilisele arusaamisele meediasõnumite olemusest, tehnikatest ja mõjust, seega hõlmab meediakirjaoskus mitte ainult kriitilist mõtlemist, vaid ka suhtlemis- ja teabehaldusoskusi, mis peegeldavad digitaalmaailmas elamise tegelikkust.

1.4.3. Arvutusoskuse võime

Võime ära tunda, suhelda ja kasutada numbrilist teavet igapäevaelus. See hõlmab praktilisi oskusi, kogemusi numbrite tuvastamisel, kasutamisel ja nendega töötamisel ning valmisolekut matemaatikaga tegelemiseks. Arvutusoskus tähendab matemaatika kasutamist erinevates olukordades. Arvutusoskus tähendab võimet põhjendada ja kasutada matemaatilisi kontseptsioone, protseduure, fakte ja vahendeid probleemide lahendamiseks ning kirjeldada, selgitada ja ennustada, mis juhtub.

1.4.4. Finantsvõime

Finantsvõime on sisemine suutlikkus tegutseda oma parimates finantshuvides, arvestades sotsiaal-majanduslikke keskkonnatingimusi. Seetõttu hõlmab see tarbijate teadmisi, hoiakuid, oskusi ja käitumist oma ressursside haldamise ning nende vajadustele vastavate finantsteenuste mõistmise, valiku ja kasutamise kohta. (Maailmapank)² Finantsuutlikkus on EE raamistikus oskuste, teadmiste ja mõistmise kombinatsioon, mis puudutab nii raha haldamist kui ka raha tõhusaks haldamiseks vajalike teabe- ja nõustamisteenuste kasutamist.

1.4.5. Kodanikuvõime ja demokraatlik võime

Kodanikuvõime ja demokraatlik võime hõlmavad teadmisi, mõistmist ja kriitilist mõtlemist selle kohta, kuidas demokraatia praktikas toimib, osalemist demokraatlikes protsessides, kaasatust ja panust kogukondadesse. See hõlmab ka kultuuridevahelisi pädevusi, nagu religioossete ja kultuuriliste erinevuste mõistmine ja austamine.

1.4.6. Isiklikud ja inimestevahelised võimed

Isiklikud ja inimestevahelised võimed hõlmavad otsuste tegemist, probleemide lahendamist ja enesejuhtimist, sealhulgas selliseid võimeid nagu empaatia, usaldus, enesehinnang ja kriitiline hinnang. See hõlmab ka võimalust osaleda sotsiaalsetes tegevustes, võtta vastutust, juhtida konflikte, suhelda lugupidavalt teistega ja teha koostööd teistega erinevuste korral.

1.4.7. Tervisevõime

Tervisevõime on teadmised ja pädevused, mis on vajalikud, et inimene saaks hoolitseda oma füüsilise ja vaimse heaolu eest ning hoolitseda enda ümber olevate inimeste eest. See hõlmab kriitiliseks olemist ja arusaamist sellest, mis on tervislik eluviis, kuidas igapäevased valikud mõjutavad tervist ja võimet teha ja säilitada elustiili valikuid, millel on positiivne mõju tervisele. Tervisevõimed hõlmavad ka tervisealase põhiteabe (nt ravimid, toidupakendid) mõistmist ja teadmist, kuidas tervishoiuteenustele üksikisiku elukeskkonnas juurde pääseda ja kasutada.

1.4.8. Jätksuutlikkuse teadlikkus / keskkonnavõime

Hõlmavad arusaamist meie igapäevase tegevuse mõjust keskkonnale ja positiivse keskkonnamõjuga käitumise omaksvõtmist sellistes valdkondades nagu toiduainete tootmine/tarbimine, energia, ringlussevõtt ja jäätmete vähendamine, samuti arusaamist säästva arengu keskkonnaalaste, sotsiaalsete ja majanduslike komponentide vahelistest seostest. Jätksuutlikkuse alane teadlikkus nende võimaluste osana nõuab ühiseid jõupingutusi, et luua inimeste ja planeedi jaoks kaasav, jätkusuutlik ja vastupidav tulevik, ühendades ühtlaselt kolm põhielementi, milleks on majanduskasv, sotsiaalne kaasatus ja keskkonnakaitse.

1.4.9. Eluks vajalikud oskused on hädavajalikud, kui mõelda kaasamisele, jätkusuutlikkusele, sotsiaalsele õiglusele ja demokraatiale.

Hästi arenenud eluks vajalike oskuste eelised on olulised nii üksikisikule kui ka ühiskonnale. EE projekti kohaselt on hästi arenenud eluks vajalike oskuste peamised eelised järgmised:

- isiku parem autonoomia ja enesetõhusus
- üksikisiku potentsiaali täielik ärakasutamine
- üksikisiku varustamine oluliste võimetega väljakutsetega toimetulekuks
- sotsiaalse kaasatuse parandamine ja kodanikupädevuse omandamine ühiskonnas aktiivseks osalemiseks
- mõjuvõimu suurendamine
- sellest tulenev mõju osalejate kogukondadele ja perekondadele
- motivatsioon edasiseks õppimiseks
- suurenenud osalemine tööturul

Eluoskuste raamistik on kooskõlas UNESCO soovitusetega täiskasvanuhariduse kohta. UNESCO uue aruande „Meie ühise tuleviku ümber mõtlemine: uus haridusalane ühiskondlik leping (2021)“ hariduse lõppeesmärk on muuta ühiskonda ja võimaldada ühiskonna õiglast ümberkujundamist. Aruandes märgitakse, et:

"Hariduse uus ühiskondlik leping peab aitama meil ühiselt tegutseda ning pakkuda teadmisi ja uuendusi, mis on vajalikud jätkusuutliku ja rahumeelse tuleviku kujundamiseks kõigi jaoks, mis põhineb sotsiaalsel, majanduslikul ja keskkonnaalasel õiglusel. See peab heastama mineviku ebaõigluse, valmistades meid samal ajal ette tulevasteks keskkonna-, tehnoloogilisteks ja sotsiaalseteks muutusteks." (UNESCO, 2021).

Kogu õppimise aluseks olevatest põhjustest lähtudes tuleks põhioskusi või eluks vajalikke oskusi mõista kui oskusi, mis moodustavad vajaliku aluse, mis võimaldab inimestel osaleda jätkusuutliku ja rahumeelse tuleviku ülesehitamise ühises ülesandes.

1.5. Näide eluoskuste meetodi kasutamisest: Eluoskused kõigile – mudel

Traditsiooniline põhioskuste koolitus keskendub sageli kitsastele eesmärkidele, mis on määratletud kui konkreetsed pädevused ja ülesanded, selle asemel, et pöörata tähelepanu kogu inimese inimlikele vajadustele. Seega ei koge täiskasvanud alati sellist koolitust kaasavana.

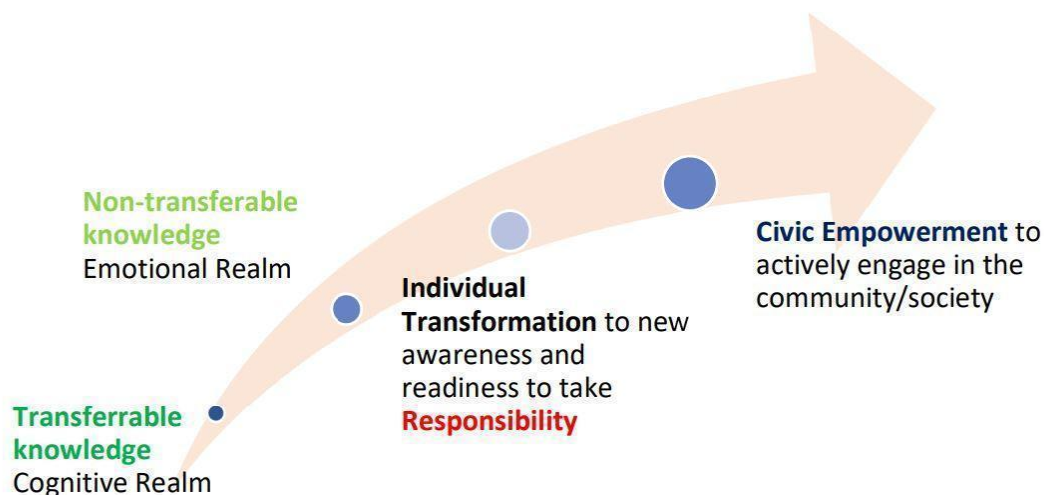
Soomes tegelesid nende probleemidega projektis Sivise õppekeskus (üks Soome kaheteistkümnest õppekeskusest) ja Soome Elukestva Õppe Sihtasutus. Euroopa Sotsiaalfond toetas projekti ja töötas aastatel 2018–2020 välja mudeli eluks vajalikud oskused kõigile. Mudel põhineb Ühendkuningriigi õppe- ja tööinstituudi välja töötatud kodanike õppekava mudelil (Schuller ja Watson, 2009). Lisaks järgis mudel Euroopa eluks vajalike oskuste projektis (Javrh ja Mozina, 2018) esitatud suuniseid. Samuti rakendas mudel Paulo Freire pedagoogilisi ideid põhioskuste hariduses (Suoranta, Hjelt, Tomperi ja Grant, 2022).

Soome mudel oli kohandatud täiskasvanute õppijate jaoks Soome ühiskondlikus kontekstis. Mudel eluks vajalikud oskused kõigile laiendas põhioskuste mõtlemist nii, et see hõlmaks ka eluoskusi, rõhutades inimeste võimet lahendada oma igapäevaelu probleeme. Vastastikune õppimine osalejate seas oli otsustava tähtsusega, et suurendada kõigi kaasatust projektis. Lisaks õppijate eakaaslaste rühmale mängis võtmerolli kohalik kogukond. Koolituste kavandamisel ja läbiviimisel osalesid kohalikud omavalitsused ja ühendused. Kõige tähtsam on see, et õpetamine põhines õppijate tegelikel vajadustel ja seda ei sunnitud õppijatele ülevalt alla peale.

2. Eluuskused Bildungil läätse kaudu

Bildungil neli sammast publikatsioonist „Digitalisatsioon ja Bildung“ (2022)

2.1. Bildungil kontseptsioon

Mis seos on eluuskuste ja Bildungil vahel? Oleme otsustanud kasutada oma analüüsi alusena terviklikku eluuskuste raamistikku, ühendades selle Lene Rachel Anderseni väljaandes „Mis on Bildung?“ kokkuvõtlikult kokku võetud Bildungil kontseptsiooniga.

Nagu varem öeldud, hõlmavad eluuskused kirjaoskuse võimet, digitaalset võimet, keskkonnavõimet, kodanikuvõimet, isiklikku ja inimestevahelist võimet, tervisevõimet, finantsvõimet ja arvutusoskuse võimet.

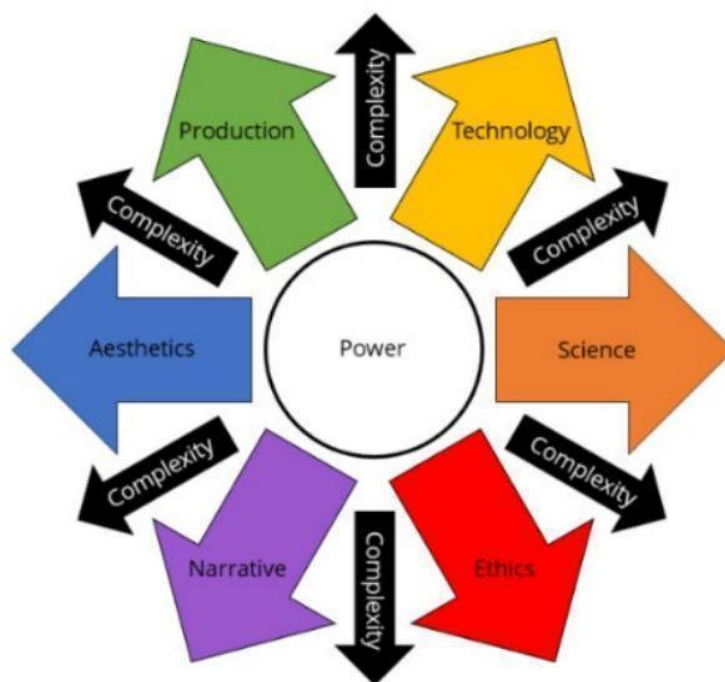
Bildungil kontseptsioon põhineb neljal sambal: ülekantavad teadmised, mitteülekantavad teadmised, vastutustunde laiendamine ja kodanikupädevuse suurendamine.

2.2. Ülekantavad teadmised ja eluuskused

Bildungil kontseptsioonis esindavad ülekantavad teadmised teadmiste kogumit. Ülekantavad teadmised käsitlevad võimet mõista maailma, kus inimene elab, ja teadmisi, mida me saame üksteisele õpetada selle mõistmise omandamiseks. Ülekantavate teadmiste hulgas on teadus, matemaatika, käsitöö, keel, lood, kaardi lugemine, jalgratta parandamine, liikluseeskirjad, rongipileti broneerimine jne. Ülekantavaid teadmisi saab õppida näiteks raamatutest.

Ülekantavad teadmised on seotud *Bildungil roosiga*, mis illustreerib, kuidas ühiskond koosneb seitsmest valdkonnast: tootmine, tehnoloogia, esteetika, (poliitiline) võim, teadus, narratiiv ja eetika. Kõik inimesed peaksid mõistma neid seitset valdkonda mingil määral, et olla ühiskonnas edukad, selles osaleda ja sellesse panustada. Domeenide keerukus kasvab pidevalt, mis nõuab meie arusaamise laiendamist.

Bildungi roos. Tutvustatud teoses „Mis on Bildung?“ – Lene Rachel Andersen (2021)

Eluuskuste mudelis on oluline ka teadmine. Näiteks oma tervise ja heaolu eest hoolitsemisel ning oma elu eesmärkide poole püüdlisel on meil vaja piisavaid teadmisi. Näiteks, millised valikud mul on, mida peaks minu tööleping hõlmama, milline toit on tervislik ja nii edasi.

Bildungi roos võib olla mudeliks, et hinnata teemasid või sisu, mida haridus peaks hõlmama. Kuid Bildung'i roosi või muu sarnase mudeli esitatud arusaam ühiskonnast hõlmab ainult osa eluuskuste kontseptsioonist. Ühiskonnas toimimine nõuab mitte ainult asjade tundmist, vaid ka mitmete võimete, hoiakute ja kodanikuaktiivsuse nõudmist.

2.3. Mitteülekanntavad teadmised ja eluuskused

Bildungi kontseptsioonis vaadeldakse mitteülekanntavate teadmistena inimese emotsionaalset ja moraalset arengut. Anderseni Bildung'i teooria kohaselt pärineb selline teadmine elust endast. See on isiklik kasv läbi kogemuste ja sotsiaalse suhtluse teiste inimestega.

Eluuskuste mudelis on mitteülekanntavad teadmised tihedalt seotud inimestevaheliste võimete, mis hõlmavad empaatia, usalduse ja enesehinnangu loomist. Need võimed kasvavad erinevates eluolukordades ja neid ei saa kergesti õppida (näiteks enesehinnangu tundides).

Teadmised ei muutu automaatselt motivatsiooniks ja tegevuseks. Selleks, et need tekiksid, peame puudutama emotsioone. Täiskasvanuõpe peaks andma inimestele võimaluse arendada oma emotsionaalset ja moraalset sügavust. Nagu eespool mainitud, on sotsiaalsed ja emotsionaalsed oskused lisatud isegi PIAACi aruande teise tsükklisse.

Emotsionaalse ja moraalse arengu toimumiseks on vaja õppijakeskset lähenemist: õppimine peaks olema isiklik protsess. Selle võimaldamiseks peavad täiskasvanuõpe ja -haridus kaasama õppijaid õppimise kõikidesse etappidesse: valides teema, mis on tihedalt seotud nende eluga, ning luues isiklikud õppeeesmärgid ja vahendid nende saavutamiseks.

Näiteks võib probleemipõhine õppimine või projektiõpe süvendada õppimise mõju ja viia selle motiveerivale ja praktilisele tasemele. Mitteülekantavate teadmiste õppimise hõlbustamiseks on mitmeid viise. Näiteks võib vastastikune õppimine tuua õppimisse emotsionaalseid elemente ja empaatiat. Tagasiside ja praktilise õppimise eesmärgi saavutamise konkreetne preemia on aspektid, mis teevad õppimisest enama kui teemaga seotud faktide õppimise.

2.4. Vastutustunde ja eluksokuste laiendamine

Bildungi kontseptsioonis viib ülekantavate ja mitteülekantavate teadmiste edukas rakendamine kolmanda sambani, nimelt ühiskondlike väljakutsete mõistmise ja vastutuse laiendamiseni. See puudutab sotsiaalseid rühmi, kellega me samastume ja mille eest me oleme võimelised vastutust võtma.

Näiteks eluoskuste kontseptsioonis on keskkonnavõime tihedalt seotud Bildungi kontseptsiooni kolmanda sambaga. Keskkonnavõime hõlmab arusaamist meie ühiskonna keskkonnaprobleemidest, meie igapäevaste tegevuste mõjust keskkonnale ja säästvamate tarbimisviiside kasutuselevõtmist. Seda Bildungi kontseptsiooni aspekti uuritakse põhjalikult projekti neljandas väljaandes „Jätkusuutlikkus ja Bildung“ (EAEA, 2023).

Samuti peaks põhioskuste koolitus olema suunatud Bildungi kontseptsiooni kolmandale aspektile: teatud ühiskondlike väljakutsete mõistmisele ja vastutuse võtmise valmisolekule ülemineku lõpuleviimisele. Seda on võimalik saavutada tagades, et õppimise sisu ja eesmärgid vastavad õppijate elule ja igapäevastele vajadustele. Seda arvesse võttes julgustatakse õppijaid mõistma väljakutseid ja suhteid ühiskonnas, mis mõjutavad nende elu.

2.5. Kodanikupädevuse suurendamine ja eluoskused

Bildungi transformeeriva eesmärgi saavutamiseks viib ühiskondlike väljakutsete mõistmine ja valmisolek võtta vastutus neljanda samba ehk kodanikupädevuse suurendamiseni. See tähendab, et õppija tunneb end valmis ja motiveeritud osalema kodanikuna, mille üldine eesmärk on aidata kaasa ühiskonna parandamisele.

Eluoskuste mudelis on nii kodaniku- kui ka keskkonnavõime tihedalt seotud Bildungi kontseptsiooni neljanda sambaga. Selleks, et inimesel oleks kodanikuvõimekus, peaks tal olema kriitiline arusaam sellest, kuidas demokraatia praktikas toimib, samuti valmisolek aidata kaasa oma kogukonna ja ühiskonna arengule.

Kui me vaatame Freireani kirjaoskuse kontseptsiooni kui sõna ja maailma lugemist, leiame, et ei ole piisav vaid mehaaniliselt mõista, mida öeldakse. Kirjaoskus on pigem võime mõista, hinnata ja

kasutada kirjalikku materjali. Kirjaoskus tähendab võimet mõelda kriitiliselt ja muutuste tegemise nimel tegutseda.

See on viimane aspekt, mida me kaalume Bildungi ja eluuskuste kontseptsioone ühendavate parimate tavade valimisel: Õppimine peaks olema suunatud ühiskondlikele muutustele. Eesmärk peaks olema anda õppijatele teadmised ja motivatsioon kodanikena tegutsemiseks, et aidata kaasa sotsiaalsete tingimuste parandamisele.

3. Parimaid tavad

Selle dokumendi parimate tavade valimisel oleme võtnud arvesse Bildungi nelja sammast:

- ülekantavad teadmised
- mitteülekantavad teadmised
- vastutustunde laiendamine
- kodanikupädevuse suurendamine

Kombineerides terviklikku arusaamist eluuskustest Bildungi ideega, oleme loonud järgmised kriteeriumid põhioskuste õppimise parimate tavade valimiseks. Kuid mitte kõik ei pruugi olla samas näites. Sellegipoolest on terviklik lähenemisviis hädavajalik ja sellesse tuleks lisada vähemalt üks järgmistest aspektidest:

Parima tava näitel on terviklik lähenemine. Näide laiendab põhioskuste mõistmist eluks vajalike oskuste suunas.

Parima tava näitel on õppijakeskne lähenemine. Osalejate õppimisvajadused on pigem lähtepunkt kui eelnevalt määratletud õppekava.

Parima tava näitel on dialoogiline meetodika. Õppimine ei ole ülalt alla – igaühe teadmisi tunnustatakse. Hõlbustatakse vastastikust õppimist. Õpetaja õpib ka.

Parima tava näitel on kaasav lähenemisviis. Osaleda saavad kõik ning kaasatud on erineva põlvkonna ja/või taustaga õppijad.

Parima tava näitel on kaasav / kodanikupädevust suurendav lähenemine. Selle all mõtleme seda, et õppijad juhinduvad sellest, kuidas propageerida muutusi ja luua mõju. Tugevdatakse iseseisvust ja autonoomiat.

3.1. CaféFair, Taani

[Näite kokkuvõte](#)

CaféFair (<https://www.kaffefair.dk/om>) aitab noori töökohtadel ja hariduses kaugemale andes neile kogemusi igapäevases köögitöös. Alates oma tegevuse algusest 2006. aastal on CaféFair olnud sõbralik „käsi seljal inimestele, kes väärivad õiglast võimalust“. CaféFairi missioon:

„Meie eesmärk on, et kõik õpilased ja töötajad saaksid kogeda, et nad on osa kogukonnast, kus igaüks aitab kaasa igapäevaelu sujuvale toimimisele ja omandab oskused kasutamiseks tulevases tööelus.“

CaféFairi omanik ja haldaja on Fokus Folkeoplysning (Focus Bildung) ning see pakub koolitust inimestele, kellel on olnud raskusi tööhõive ja haridusega. CaféFair pakub terviklikku lähenemist, kus keskendutakse üksikisiku erivajadustele koos tugeva keskendumisega kogukonnale.

CaféFairi sihtrühmad on põhioskusharidust vajavad inimesed, kutseõppeks valmistuvad inimesed, madala kirjaoskuse ja vaimsete haigustega inimesed. Koolitus kestab keskmiselt 1 aasta ja 30 protsenti osalejatest jätkab tavahariduses.

Koolitusprotsessi iseloomustab lähenemisviiside paindlik koosseis ja diferentseeritud õpetamine. Praktiline töö köögis on kombineeritud täiskasvanuhariduse või düsleksia koolitusega ja taani keele ja matemaatika õpe viib formaalse kvalifikatsioonini. Samal ajal aitab CaféFair osalejatel tajuda tööturгу kaasavamana.

CaféFairil on kolme tüüpi õppimisvõimalusi:

- Eripakkumine on individuaalselt planeeritud kursus 18–30-aastastele noortele, kellel on vaimne haavatavus, sealhulgas ärevus, enesevigastav käitumine, söömishäired, sundused ja autism. See keskendub edasise hariduse või tööga seotud selgitamisele ja isiklikule arengule.
- STU ühendab praktilise koolituse CaféFairis või Aalborgi loomaaias üldainete, nagu matemaatika või taani keele või IT-oskuste õppimisega. STU on mõeldud professionaalsete, isiklike ja/või sotsiaalsete väljakutsetega noortele vanuses 16–25 aastat, kellel ei ole võimalust omandada tavalist haridust. Näiteks kognitiivsete ja/või sotsiaalsete puuetega noored.
- CaféFairi kaitstud töökoht on alla riikliku pensioniea jäävatele isikutele, kes märkimisväärselt vähenenud füüsilise või vaimse võimekuse või sotsiaalsete eriprobleemide tõttu ei saa või ei saa hoida normaalsetes tingimustes tööturul tööd.

[Link Bildungi kontseptsioonile](#)

CaféFairi motoks on „*Me usume, et igaüks võib öitseda, kui talle antakse vastutus*“. CaféFairi puhul on noortel ja täiskasvanutel võimalus arendada oma oskusi ja panustada kohviku või loomaia toimimisse reaalses hariduskeskkonnas. See omakorda aitab neil oma oskusi realiseerida, leida uue suuna ja võtta rohkem vastutust oma elu eest.

CaféFairil on terviklik ja õppijakeskne lähenemine õppimisele, kuna see võtab arvesse õppijate individuaalseid olukordi ja vajadusi. Sel moel on CaféFair ka hea näide eluoskuste lähenemisviisi rakendamiseks, sest õppimine toimub reaalses keskkonnas ja samal ajal arendatakse mitmeid oskusi, sealhulgas isiklike ja inimestevahelisi võimeid. Vastastikune õppimine ja dialoog teiste õppijate, mentorite ja klientidega on õppeprotsessi keskne osa.

CaféFair on ka näide sotsiaalsest vastutusest ja panustamisest kogukonda, seega edendab see Bildungi kolmandat sammast, milleks on oma vastutuse laiendamine. CaféFairi õppijad alustavad enda eest

vastutuse võtmisest ja samal ajal on neil võimalus laiendada oma kuuluvuse ringi, luues kontakti oma kaastöötajate, mentorite, klientide ja suurema kogukonnaga. Koolitus CaféFairis soodustab uudishimu ja motivatsiooni laiendada oma kuuluvuse ringi.

CaféFair näitab ka vastutust keskkonna suhtes. Sellel on ökoloogias pronksmärgis, mis tähendab, et nad valivad hoolikalt kohalikud tarnijad, kes jagavad nende väärtusi meie planeedi, loomade ja ressursside eest hoolitsemisel. Töötamine Aalborgi loomaaias ühes CaféFairi programmidest õpetab isegi konkreetseid oskusi loomade eest hoolitsemisel. Loomadega töötamine on hea näide õppimisest, mis soodustab moraalselt ja emotsionaalselt arengut, nagu on kirjeldatud mitteülekantavates teadmistes Bildungi kontseptsioonis.

CafeFair, Taani

Piiriülene ülekantavus

CaféFairil on suur potentsiaal piiriüleseks ülekandmiseks ja me usume, et paljudes riikides on juba sarnaseid näiteid kaasavate, reaalsete õpikeskkondade loomisest noortele ja täiskasvanutele. Nagu iga projekti puhul, tuleb seda kohandada vastavalt riigi eripärale ning osalevate organisatsioonide ja õppijate vajadustele.

3.2. „Kuidas targalt otsustada“, Eesti

Näite kokkuvõte

„Kuidas targalt otsustada“ on õpiring, kus osalejad õpivad, kuidas osaleda ühiskonnas ja suhelda erinevate institutsioonide ja sotsiaalsete organisatsioonidega.

Sageli ei mõista inimesed ühiskonna toimimist, ei tea riigi ja kohalike omavalitsuste rolle ega seda, millistel eeltingimustel demokraatia ja õigusriik toimivad ning miks võimude lahusus on vajalik. Nad ei tea, mis on kodanikuühiskond, sealhulgas nende roll ühiskonnas kodanikena.

Selle õpiringi eesmärk on suurendada kodanike teadlikkust järgmistest teemadest:

- Kui mulle midagi ei meeldi ja sooviksin sõna sekka öelda, siis peaksin pöörduma presidendi, parlamendi või kohaliku omavalitsuse poole.
- Kuidas kaasa rääkida ühiskondlikes otsustes
- Kuidas osaleda arukalt otsuste tegemises
- Kuidas mitte demagoogiaga kaasa minna
- Kuidas otsuseni jõuda
- Mida lubati ja miks see on vale
- Kuidas ma otsustan üksikisikuna
- Kuidas ma olen ühiskonnaga seotud

Need on olulised küsimused ka suhtlemisoskuste kontekstis. Õpiringis käsitletakse juhtumeid, mis põhinevad viimaste aastate reaalsel näidetel. Probleemi/dilemma uurimine viib teema osalejatele lähemale.

Õpingid ühendavad erinevaid lähenemisviise. Teadmiste omandamine, arutelud õpperingi juhi ja teiste osalejatega, eneseväljenduspraktika ja aktiivne kuulamine (lühidalt suhtlemisoskus), mis kõik on nii Bildung kui ka aktiivseks kodanikuks olemiseks hädavajalikud.

Õppetegevuse tulemusena mõistavad osalejad kodanikuühiskonna toimimist, tunnevad oma õigusi ja kohustusi kodanikena ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste kohustusi ning teavad otsuste mõjutamise ja seisukohtade kujundamise võimalusi valimistel.

Õpiringi „Kuidas targalt otsustada“ eesmärk on tõsta teadlikkust ja anda osalejatele võimalus, pakkudes kaasavat ja võrdset kohta, kus kõigil on võimalus jagada oma kogemusi ja teadmisi. Õpiring on avatud kõigile ja keskendub kodanikuühiskonna, kodanike individuaalsete õiguste ja kohustuste ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste kohustuste mõistmise parandamisele. Nende arutelude kaudu saavad osalejad võtta valimistel läbimõeldud seisukohti, realiseerida oma õigusi ja kohustusi ning osaleda kodanikuühiskonnas mõtestatud viisil. Õpiringi lõppeesmärk on varustada inimesi teadmiste ja arusaamadega, mis on vajalikud teadlike otsuste tegemiseks ja aktiivse rolli mängimiseks demokraatlikes protsessides.

„Kuidas targalt otsustada“, Eesti

[Link Bildungi kontseptsioonile](#)

Õpiring on seotud Bildungi kontseptsiooniga, sest see viitab isikliku arengu potentsiaalile ja oma vastutuse laiendamisele kodanikuaktiivsuses, mis on Bildungi kontseptsiooni olulised osad.

Samuti pannakse suurt rõhku enesekeskele, pidevale õppimisele ja isiklikule arengule. Õpiringi liikmed otsivad aktiivselt uusi teadmisi ja oskusi ning on motiveeritud indiviididena õppima ja kasvama.

Õpiringi Kuidas targalt otsustada iseloomustab toetav ja koostööl põhinev õpikeskkond, nii et vastastikune õppimine toob õppimisse emotsionaalse aspekti. Liikmed töötavad koos, et jagada teadmisi, ideid ja ressursse, et osaleda sisukates aruteludes ja väitluses.

Uurimisring soodustab nii intellektuaalset kui ka isiklikku kasvu. Selle liikmeid julgustatakse vaidlustama oma eeldusi ja uskumusi ning mõtlema kriitiliselt ja loovalt neid ümbritsevast maailmast.

[Piiriülene ülekantavus](#)

Õpiringis esitatud ideid ja tavasid saab hõlpsasti jagada teiste riikide vahel ja rakendada teistes kontekstides.

Euroopa kodanikud seisavad silmitsi mitmete ülemaailmsete probleemidega. Nende probleemide hulka kuuluvad muu hulgas kliimamuutused, majanduslik ebavõrdsus, poliitiline ebastabiilsus ja sotsiaalne ebaõiglus. Globaalsetel probleemidel on sageli kohalikud tagajärjed. Seega on oluline kaaluda, kuidas üksikisikud saavad oma kogukondades ja riikides positiivsetele muutustele kaasa aidata.

Uurimisring „Kuidas targalt otsustada“ toetab poliitika muutmist ja sotsiaalset õiglust, mis on üks neist globaalsetest probleemidest, ning neid võib rakendada erinevates kogukondades ja riikides.

Õpiring „Kuidas targalt otsustada“, Eesti

3.3. La Troca, Hispaania

Näite kokkuvõte

La Troca (eesti k. vahetuskaup) on kohtumis- ja õppimisruum, mis on avatud kõigile noortele ja täiskasvanutele Santsi mitmekultuurilises naabruskonnas Barcelonas. See on projekt, mis on sündinud juurtest (alt-üles), mis mõistavad täiskasvanuharidust kui kõigi kodanike põhilist ja vaieldamatut õigust ning kui võimestamise ja sotsiaalse ümberkujundamise vahendit.

La Troca on kogukonna õppekeskus, mida rahastatakse avaliku rahaga, mis soodustab kogukonna juhtimist. Algusest peale olid piirkonna elanikud kaasatud selle keskuse loomisesse osalusprotsessi kaudu. Sellest ajast alates korraldatakse regulaarselt kogunemisi, et koguda andmeid kogukonna õppimisvajaduste ja -soovide kohta.

Praegu koosneb La Troca kõigist neist, kes on projektiga mingil moel seotud: need, kes osalevad kursustel ja töötubades, teevad koostööd vabatahtlikena või töötavad professionaalselt, muutes projekti mitmekülgseks keelte ja kultuuride mosaiigiks, milles on juba ligi 2000 inimest ja see kasvab pidevalt.

Piirkonnas, kus puudub avalik täiskasvanuharidus- ja hariduskeskus ning põhioskuste koolitus, reageerib see kogukonnakeskus nendele puudustele laia ja mitmekesise pakkumisega ning uue juhtimismudeliga, mis annab kogukonnale suveräänsuse, pakkudes täiskasvanuelu põhioskuste koolitust, mis võimaldab osalejatel saada autonoomseteks, kriitilisteks ja kaasatud inimesteks keskkonnas, kus nad elavad.

La Troca käsitleb kogu kogukonnale pakutavat koolitust, pöörates erilist tähelepanu neile rühmadele, kes satuvad ebavõrdsesse olukorda erinevate asjaolude tõttu. Klassiruumid muutuvad koosolekuruumideks erinevatele inimestele, praktiseerivad kaasharidust laiemas tähenduses (sugu, vanus, päritolu, sotsiaalne klass ja haridustase...) ning edendavad teadmisi ja sotsiaalsete sidemete loomist naabrite vahel.

Võrgustike loomine on selle projekti eripära, mis on osa mitmekesisest ja rikkalikust sotsiaalhariduslike ressursside ja teenuste võrgustikust naabruskonnast ja ülejäänud linnast, muutudes ukseks territooriumi teenustele ja ressurssidele. See võimaldab La Trocal toimida ka sillana oma osalejate ja teiste piirkonna assotsiativsete kohtade vahel.

Kogu La Troca karjääri jooksul on nad märganud, et eranditult kõigil täiskasvanutel on teadmisi, mida jagada. Sel põhjusel on nad loonud teadmistevahetuse võrgustiku, kus naabruskonna elanikud saavad jagada oma teadmisi inimestega, kes on huvitatud selle õppimisest. Tänu sellele programmile saavad nad laiendada ja mitmekesistada oma põhi- ja transversaalset koolitust, alates IT või kirjaoskuse kursustest kuni õmblus-, tantsu- või ujumiskursusteni.

Lõppkokkuvõttes on La Troca noorte täiskasvanute kohtumis- ja õppimisruum, mis edendab suveräänsemat ja autonoomsemat kodanikkonda, kellel on võimalus otsustada, mida ja kuidas nad soovivad õppida, ning rohkem vahendeid ühiskonnas osalemiseks.

„La Troca on igaüks“

[Link Bildungi kontseptsioonile](#)

La Troca on suunatud kõigile piirkonna noortele ja täiskasvanutele, kes hindavad omandatud teadmiste vahetamise ja jagamise võimet. See lihtsustab kaasava hariduse ja kaasõppe praktikat koos põhjaliku haridusega, mis võtab arvesse inimeste mitut mõõdet globaalse ja mittefragmentaarse lähenemise seisukohast, pakkudes nii formaalseid kui ka mitteformaalseid koolituskursusi ning väärtustades õppijaid mitmemõõtmeliste üksikisikutena. See on otseselt seotud Bildungi kahe esimese elemendiga. La Trocas saavad osalejad õppida nii ülekantavaid kui ka mitteülekantavaid teadmisi, mis mitte ainult ei laienda nende silmaringi, vaid süvendab ka nende eneseteadvust.

La Troca järgib kaasavat lähenemisviisi, kuna see koosneb igas vanuses inimestest, akadeemilise ja mitteakadeemilise taustaga, heterogeense töökogemuse, päritolu ja erineva rändeteega inimestest. Selles kontekstis saavad osalejad laiendada oma kuuluvusringkondi, kuna nad saavad kohtuda ja tutvuda koolitajate, õppijate ja vabatahtlikega ning õppida koos ja üksteiselt.

Projekt pakub ka kontekstipõhiseid ja osalusmeetodeid ning on seotud osalejate trajektooride ja kogemustega, hõlbustades mõtestatud õppimist ja edendades põhjalikumat teadlikkust iseendast ja teistest. Kavandatavad meetodikad ja tegevused asetavad inimesed ja nende õppeprotsessi keskmesse ning edendavad võimestamist ja autonoomiat oskuste arendamiseks, õppimise ja kriitilise

meele edendamiseks, samal ajal kui osalejad laiendavad oma vastutustunnet oma kuuluvusringkondade suhtes.

Õppijad on õppeprotsessis dialoogilise metoodika abil kaasatud. Pakutavate koolituste valik määratletakse lähtuvalt piirkonnas täitmata koolitusvajaduste pidevast tuvastamisest ja osalejate väljendatud vajadustest. Näiteks korraldatakse aasta jooksul mitu assambleed, et pakkuda osalejatele võimalust oma tahte ja tegelike vajaduste väljendamiseks, ning koolitusi korraldatakse nende protsesside käigus kogutud teabe põhjal.

Koostööpartneritel ja koolituse saajatel on aktiivne roll, mitte ainult uute teadmiste omandamisel või koostöö kaudu, vaid ka osaledes ja tehes koostööd kooli tegevuse korraldamises, toimimises ja järelevalves La Troca erinevate osalusvõimaluste kaudu. Selle Bildungi neljandaks sambaks oleva osalemis- ja kodanikuõiguste suurendamise lähenemisviisiga õpivad osalejad, kuidas oma arvamusi edastada, austada teiste seisukohti ja luua kogukonnas konsensust.

Piiriülene ülekantavus

La Troca on avalik koolitusruum (kuna neid rahastatakse avaliku rahaga), mis on saavutanud eesmärgi aktiivselt kaasata oma osalejaid kogukonna juhtimise kaudu. Selle horisontaalne struktuur võimaldab osalejatel olla selle tegevuse põhitelg, pakkudes osalusel põhinevat, demokraatlikku ja avatud mudelit, mis tagab, et projekt vastab naabruskonna tegelikele vajadustele, loob sotsiaalset ühtekuuluvust ning töötab elutingimuste ja sotsiaalse ümberkujundamise parandamiseks.

See süsteem tagab ka ressursside optimeerimise ja võib olla atraktiivne neile üksustele, kes otsivad jätkusuutlikke struktuure. Kuigi pakutav koolitus vastab osalejate tegelikele vajadustele, kasutavad nad ka oma keskkonnas leiduvaid ressursse, luues piirkonnas võrgustiku ja edendades kogukonna elukestva õppe kultuuri.

Näeme, et visiooni koolituskursuste elluviimisest saab üle kanda teistesse riikidesse, kuna see järgib iga oma keskkonnaga seotud terviklikku lähenemist. Selles mõttes saab koolituspakkumist paindlikult kohandada ja muuta vastavalt piirkonna elanike vajadustele, olenemata sellest, kas nad elavad linna- või maapiirkonnas.

3.4. VHS-Lernportal, Saksamaa

Koolituskursus kinnipeetavate taasintegreerimise oskuste arendamiseks, [MTÜ Inițiativa Pozitivă, Moldova](#)

Näite kokkuvõte

VHS Lernportal sisaldab vangidele suunatud kursust, mis keskendub taasintegreerimisprotsessi jaoks vajalike esmaste oskuste arendamisele.

Kursus hõlmab kolme liiki oskusi:

- Põhilised digioskused (arvuti kasutamine algtasemel, teabeotsinguoskused, seadmete kasutamise oskused);

- Põhilised sotsiaalsed oskused (suhted töökeskkonnas, enesekindel suhtlemine, positiivsete sotsiaalsete suhete loomine);
- Väikeses grupis suhtlemise oskused (lapsevanemaks olemine, paarisuhe, konfliktidega toime tulemine).

Rakendatud kursus tuleneb rohkem kui 15-aastasest töökogemusest isikutega, kellelt on võetud vabadus. Lisaks on üks kursuse läbiviimise koolitajatest endine süüdimõistetud, kes on programmist varem kasu saanud.

See on Moldova jaoks ainulaadne kursus ja keskendub eriti haavatavale rühmale, kellel on piiratud juurdepääs kvaliteetsetele haridusprogrammidele. See on orienteeritud abisaajate tegelikele vajadustele ja keskendub piiridele, mida vangla inimese elus seab.

Kursuse kasusaajad saavad omandada lahendusi probleemidele, millega nad pärast vabastamist silmitsi seisavad. Nimelt on need oskused esmased vajalikud ja neid viivad läbi vastastikused nõustajad, kellel on vabadusekaotuse ja narkootikumide kasutamise kogemus ning kes on seetõttu väga usaldusväärsed ja väljastpoolt vanglat pärit spetsialistid, mis ei põhjusta kinnipeetavates sisemist konflikti.

[Link Bildungi kontseptsioonile](#)

Õppimisvõimaluste pakkumine vanglas ei paku vangidele mitte ainult teist võimalust omandada väärtuslikke oskusi, vaid ka arendada võimeid, mis on neile vajalikud oma eluga paremaks toime tulemiseks pärast vabastamist.

Hariduse ja koolituse pakkumine vanglates peaks olema kontekstipõhine kohalikul tasandil ja isikupärastatud. Kuid formaalne haridus ja selle tähtsus vanglates peaksid hõlmama igakülgset kombinatsiooni kõigis valdkondades: sotsiaalset, isiklikku ja hariduslikku... ning pakkuma inimestele õppimisteede, mida saab jätkata pärast vabastamist, et vangid saaksid osaleda õppimises, mis vastab nende vajadustele ja püüdlustele ning millel on positiivne mõju nende elule.

Haridus ja koolitus on sekkumised, mis moodustavad tervikliku lähenemise rehabilitatsioonile ja koostööle partnerite ja teiste vahel.

Osana rehabilitatsiooni terviklikust kontseptsioonist, samas kui haridus ja koolitus on olulised sammud vangide teekonnal rehabilitatsiooni ja ühiskonda taasintegreerimise suunas, on oluline valmistuda selleks üleminekuks vabastamisele hariduse ja koolituse kaudu.

Oskuste arendamist võib vaadelda ka kui vahendit üksikisikute mõjuvõimu suurendamiseks ja nende sotsiaalse kaasatuse või tunnustamise parandamiseks. Need oskused aitavad neil vabanemisel elatist teenida ja tõhusalt oma peredesse ja kogukondadesse integreeruda. Õppimisvõimaluste pakkumine vanglas ei paku vangidele mitte ainult teist võimalust omandada väärtuslikke oskusi, vaid ka arendada võimeid, mis on neile vajalikud oma eluga paremaks toime tulemiseks pärast vabastamist.

Hariduse ja koolituse pakkumine vanglates peaks olema kontekstipõhine kohalikul tasandil ja isikupärastatud. Vanglas antav formaalne haridus ja väljaõpe peaks siiski olema tavahariduse lahutamatu osa ning pakkuma neile õppeteekondi, mida saab jätkata pärast vabastamist, et vangid saaksid osaleda õppimises, mis vastab nende vajadustele ja püüdlustele ning millel on positiivne mõju nende elule.

Haridus ja koolitus on sekkumised, mis moodustavad tervikliku lähenemise rehabilitatsioonile ja koostööle partnerite ja teiste vahel. Kuigi haridus ja koolitus on olulised sammud vangide rehabilitatsioonilteekonnal ja ühiskonda taasintegreerimisel, on oluline valmistuda selleks üleminekuks vabastamiseelse hariduse ja koolituse kaudu.

Oskuste arendamist võib vaadelda ka kui vahendit inimeste mõjuvõimu suurendamiseks ja nende sotsiaalse kaasatuse või tunnustamise parandamiseks ning see aitab neil teenida vabanemisel elatist ja integreeruda tõhusalt oma perekondadesse ja kogukondadesse.

Seetõttu on kursus kohandatud grupi vajadustele ja võtab arvesse inimese intellektuaalset taset ja muid olulisi aspekte, nagu retsidiivsuse määr, varasem kogemus jne. Näitel on terviklik ja kaasav lähenemisviis ning kursuse läbiviimise metoodika on dialoogiline ja interaktiivne, keskendudes õppijale.

Piiriülene ülekantavus

Vanglas viibivad inimesed on üks marginaalsemaid ja tõrjutumaid ühiskonnarühmi. Lisaks on märkimisväärset osal vanglaelanikest madal haridustase ning paljudel vangidel on kehv kirja- ja arvutusoskus. Samuti on õppimisvõimaluste pakkumine vanglates rehabilitatsiooniprotsessi oluline osa ja see võib aidata inimestel oma vanglas oldud aega hästi kasutada, samuti anda teise võimaluse arendada oskusi ja pädevusi, mis aitavad neil leida tööd, pääseda juurde haridusele või koolitusvõimalustele või lihtsalt pärast vabanemist oma elu paremini juhtida või jätkata.

Füüsiline keskkond, kus õppimisvõimalusi pakutakse, mängib samuti rolli motivatsiooni ja vanglates antava hariduse ja koolituse normaliseerimise mõjutamisel.

Vanglaelanikkonna mitmekesisusega tuleb arvestada ka õppimisvõimaluste kavandamisel ja pakkumisel, mis peavad olema paindlikud, et neid saaks kohandada vangla ja vangide vajadustele vastavaks. Oluline on töötada inimesega koos ja võimalikult lähedal.

4. Soovitused

4.1. Makrotasand (poliitikakujundajad, otsustajad... kohalikul, piirkondlikul või riiklikul tasandil)

Makrotasandi soovituste eesmärk on laiendada õppimise mõistet ja seda, mida peetakse kaasaegses ühiskonnas vajalikeks oskusteks.

- Väärtustada elukestvat õpet ja mitteformaalset õpet: Kiiresti muutuv ühiskonnas vajame paindlikke mudeleid ja uusi õppimiskohti. Seda tuleks arvesse võtta ka rahastamisvahendites.
- Täiskasvanuharidus aitab inimestel kohaneda uute oludega. Tuleb tunnistada, et me vajame õppimist elu jaoks, mitte ainult töökoha saamiseks. Laiema eesmärgiga, terviklikku õppimist on vaja nüüd rohkem kui kunagi varem.
- Mitte kedagi ei jäeta maha – see peaks olema juhtpõhimõte kogu ühiskondlikus arengus ning eelkõige täiskasvanuhariduses.
- Kaasata kodanikuühiskonna esindajad ja organisatsioonid haridus- ja õppepoliitika kavandamisse. Nad saavad väljendada täiskasvanuhariduse pakkujate ja õppijate vajadusi.
- Pakkuda kohti põhioskuste õppimiseks. Investeerida rohkem põhioskuste koolitusse. Mõista erinevate sihtrühmade vajadusi.

4.2. Mesotase (täiskasvanuõppe organisatsioonid, õppekeskus...)

Mesotasandi soovituste eesmärk on pakkuda paindlikku õpikeskkonda, kaasates õppijate kogukonnad pakutava õppe kavandamise ja otsida uusi võimalusi teavitustegevuseks.

- Pakkuda ruume, kus õpikogukond saab jagada oma vaateid ja osaleda õppimise korraldamist puudutavates otsustes. Korraldada osalusviise, mille kaudu õppijad saavad väljendada oma huve, vajadusi ja uudishimu.
- Tagada, et inimesed saavad õppida vähem formaalses keskkonnas ja pakkuda õppimisvõimalusi, mis on seotud reaalsete kontekstide ja olukordadega. Õpetamine saab siiski olla eesmärgipärane.
- Toetada ja suunata õppimisvõimalusi täiskasvanutele.
- Kui tahame suurendada õppes osalemist, peame õppepakumises olema paindlikumad ja loovamad. Näiteks võivad tegelike olukordadega seotud õpikeskkonnad suurendada pühendumust ja parandada õppijate emotsionaalset seotust teemaga.
- Investeerida teavitustegevusse. Inimesed, kellel on palju õppimisvajadusi, ei otsi sageli õppimisvõimalusi. Kuigi põhioskuste või eluks vajalike oskuste puudused takistavad võimalusi õppida ja arendada oma potentsiaali ning osaleda ühiskonnas, ei taju inimesed alati seost oma igapäevaelus esinevate väljakutsete ja oskuste puudumise vahel.

- Suhelge teiste organisatsioonidega, et saada teavet võimalike õppimisvajaduste kohta. Kursuste koos kokku panemine aitab arendada õppimisvõimalusi, mis vastavad õppijate rühmade tegelikele vajadustele. Koostöö võib ka luua võimalusi edasiseks õppimiseks.

4.3. Mikrotasand (koolitajad, koolitajate koolitus jne)

Mikrotasandi soovitude eesmärk on võtta õppimisel õppijakeskne lähenemisviis ja meetodid, samuti anda õppijatele võimalus oma õppimisteedel laiendada oma kuuluvusringkondi, nagu on märgitud Bildung'i lähenemisviisis.

- Eesmärk on anda õppijatele võimalus isiklikuks kasvuks ja suurendada vastutustunnet keskkonna eest.
- Kasutada õppijaid kaasavaid meetodeid ja hõlbustage õppekavade vahelist õppimist, näiteks probleemipõhist õppimist, vastastikust õppimist ja juhtumiuuringuid.
- Võtta kasutusele õppijakeskne lähenemisviis. Olla avatud õppijate huvidele ja eluolukordadele ning näidake paindlikkust õppeprogrammi kohandamisel nende vajadustele
- Luua turvaline keskkond, kus igaüks on grupi hinnatud liige ja vastastikusel õppimises teadlik osaleja. Sütitage emotsionaalseid sidemeid teistega, hõlbustades koostööd ja jagamist.
- Edendada dialoogi.
- Kaaluda kogu kogukonna poole pöördumist, olenemata sotsiaalsest staatusest või haridustaustast. Me kõik õpime üksteiselt, nii et proovige õppeprotsessis kokku koguda erineva taustaga inimesi.

Bibliograafia

Andersen L.R., 2020. Bildung, keep growing.

Andersen, L. R., 2021. What is Bildung? And how does it relate to ALE?, Brussels. European Commission 2019. The European Pillar of Social Rights in 20 Principles.

https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_en

Freire, P. 1970. Pedagogy of the Oppressed. Penguin Books: London.

Freire, P. 1985. The Politics of Education. Bergin & Garvey: Westport.

Javrh & Mozina, 2018^[OBJ] The life skills approach in Europe. Summary of the LSE analysis.

[https://eaea.org/wp-content/uploads/2018/03/Life-Skills-Approach-in-Europe-](https://eaea.org/wp-content/uploads/2018/03/Life-Skills-Approach-in-Europe-summaryEN_FINAL_13042018-1.pdf)

summaryEN_FINAL_13042018-1.pdf

Piaac

design

<https://www.oecd.org/skills/piaac/piaacdesign/>

OECD: Survey of Adult Skills, PIAAC. <https://www.oecd.org/skills/piaac/>

Rychen, D.S, and Salganik, L.H. 2001 (eds.) (2001) Defining and Selecting Key Competencies, Göttingen, Hogrefe and Huber Publications.

Schuller, D. & Watson, T., 2009. Learning Through Life: Inquiry into the Future for Lifelong Learning. NIACE.

Suoranta, J., Hjelt, N., Tomperi, T. & Grant, A. 2022. Reinventing Paulo Freire's pedagogy in Finnish non-formal education: The case of Life Skills for All model, Educational Philosophy and Theory, 54:13, 2228-2242, DOI: 10.1080/00131857.2021.1974839

UNESCO, 2022. Marrakesh Framework for Action, Paris

https://www.unesco.at/fileadmin/user_upload/FINAL_MarrakechFrameworkForActionEN.pdf

UNESCO, 2022. Reimagining our futures together: a new social contract for education

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707.locale=en>

